

R A P P O R T

Toekomstverkenning
Landbouw
Rivierklimaatpark IJsselpoort

Opdrachtgevers:

Provincie Gelderland / LTO Zuid Oost Veluwe / LTO Liemers-Montferland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Opgesteld door:

LandRaad Advies
F.J. (Frans) Kütschruiter
Postbus 5486
6802 EL Arnhem
Tel. 026-3653480
fkutschruiter@landraad.nl

Maart 2017

LandRaad BV: 990338r01/FK

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Aanpak van het onderzoek
3. Resultaten van de interviews
4. Conclusies en aanbevelingen

Bijlage
- gebiedskaart

1. Inleiding

Het rivierklimaatpark IJsselpoort ziet op het uiterwaardengebied van de IJssel dat zich uitstrekt van de IJsselkop in de gemeente Arnhem, via de gemeenten Westervoort, Duiven, Rheden en Zevenaar tot en met de Vaalwaard bij Giesbeek. In dit gebied wordt de komende twee jaar een gebiedsproces gestart om een samenhangend *voorkeursalternatief* voor dit gebied te maken, waarin de opgaven en ambities op het gebied van hoogwaterveiligheid, recreatie, natuur en economie een plek zullen krijgen. Het initiatief voor het RKP (Rivierklimaatpark) is in de periode 2008 -2013 ontstaan naar aanleiding van de klimaatveranderingen en de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied.

In 2013 hebben de gemeenten Arnhem, Rheden, Westervoort en Zevenaar en de provincie Gelderland samen met Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer afspraken gemaakt over de ontwikkelingsvisie voor het RKP. Dit heeft er toe geleid dat het Rijk en de regio op 5 november 2015 afspraken hebben gemaakt voor het opstarten van een MIRT-Verkenning (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) voor het RKP. Met de MIRT-verkenning zal invulling worden gegeven aan de ambitie van het Deltaprogramma en aan de ambities en opgaven voor natuur, recreatie en economie in het gebied. Hiervoor zal een intergemeentelijke structuurvisie worden opgesteld. Deze zal worden onderbouwd met een plan-MER (Milieueffectrapportage). Voor de uitvoering hiervan hebben het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de provincie Gelderland, de gemeenten Arnhem, Westervoort, Duiven, Zevenaar en Rheden, het waterschap Rijn en IJssel en Natuurmonumenten in februari 2017 een intentieverklaring getekend.

Eén van de ambities ziet op economie, waaronder de landbouw. Een groot gedeelte van het RKP is in gebruik bij de landbouw. In mei 2016 heeft een aantal agrariërs, gevestigd in het RKP, een brandbrief naar Provinciale Staten van Gelderland gestuurd over de kwestie Biljoen en het RKP. Deze agrariërs zien in het RKP een bedreiging voor hun bedrijfsvoering. De brandbrief is op 22 juni 2016 in de Provinciale Statencommissie Ruimte, Landelijk gebied en Wonen toegelicht door Evert Jan Wijers, voorzitter van de afdeling LTO Zuid Oost Veluwe. In deze toelichting werd gepleit voor een LER (Landbouw Effect Rapportage) voor het gebied om vooral de effecten van het project op de landbouw zorgvuldig in beeld te brengen. Vervolgens is hierover in juli 2016 nader overleg geweest tussen een vijftal vertegenwoordigers vanuit de landbouw en Jan van Dooren (projectmanager provincie Gelderland RKP) en Gerrit Dijkstra (omgevingsmanager provincie Gelderland RKP). Partijen hebben afgesproken dat er, in plaats van een LER, een onderzoek naar het toekomstperspectief van de agrariërs in het gebied uitgevoerd dient te worden om daarmee de belangen van de landbouw een volwaardige plek in het RKP te geven. Het onderzoek zal als bouwsteen worden meegenomen bij het opstellen van een intergemeentelijke structuurvisie.

Op verzoek van de landbouwsector heeft de provincie Gelderland de opdracht voor een onderzoek naar het toekomstperspectief van de landbouw verstrekt aan grondzakenbureau LandRaad uit Arnhem.

2. Aanpak onderzoek

Voor de toekomstverkenning is door de landbouwsector een lijst van 20 agrarische bedrijven aangeleverd die ieder meer dan vier hectare cultuurgrond in gebruik hebben in het RKP. Op deze lijst stonden twee bedrijven waarvan het gebruik van cultuurgrond in het RKP inmiddels was beëindigd. Deze twee bedrijven zijn daarom buiten het onderzoek gelaten. De 18 overgebleven bedrijven zijn per brief geïnformeerd over de toekomstverkenning en benaderd om deel te nemen aan interviews (*keukentafelgesprekken*), waarin de bedrijven zich konden uitspreken over de plannen en over hun toekomstvisie voor hun bedrijf en het gebied. Deze interviews zijn gehouden in februari en begin maart 2017. Alle benaderde bedrijven hebben deelgenomen aan de interviews. Aan het begin van ieder interview heeft de heer Gerrit Dijkstra (omgevingsmanager provincie Gelderland RKP) uitleg over het project gegeven. Bij de interviews is kaartmateriaal gebruikt om de landbouw- en gebiedsstructuur duidelijk en bespreekbaar te maken. De geïnterviewde agrariërs zijn uitgebreid in de gelegenheid gesteld hun bedrijf en bedrijfsvoering toe te lichten en hun gebiedskennis en inzichten naar voren te brengen. In het interview zijn onder andere de volgende vragen aan de orde gekomen:

- hoe ziet de huidige bedrijfsvoering eruit: type, omvang, gronden, bedrijfsvorm (eenmansbedrijf, maatschap), etc.?
- wat zijn uw toekomstplannen?
- heeft u een bedrijfsopvolger? Zo ja, op welke termijn is bedrijfsovername aan de orde;
- welke plannen heeft de bedrijfsopvolger?
- ziet u mogelijkheden uw bedrijf verder te ontwikkelen?
- aan welke richting denkt u dan (vergroten, neventak, natuurbeheer, zorg, huisverkoop, extensiveren, intensiveren, etc.)?
- welke behoefte aan cultuurgrond brengt dit met zich mee?
- ziet u mogelijkheden voor aankoop, erfpacht, pacht of andere vormen van grondgebruik in het gebied?
- wilt u uw bedrijf op de huidige locatie verder ontwikkelen of is bedrijfsverplaatsing een optie voor u?
- heeft u behoefte aan kavelruil, en zo ja, heeft uw ideeën over verkaveling van gronden binnen de gebiedsgrens?
- verwacht u gevolgen voor uw bedrijf en de bedrijfsvoering vanwege de plannen in (de omgeving van) het rivierklimaatpark? Zo ja, welke?
- ziet u kansen voor uw bedrijf op het gebied van hoogwaterveiligheid, recreatie en of natuur? Zo ja, welke?
- heeft u nog andere punten die u naar voren wilt brengen?

Tijdens de interviews is gebleken dat het creëren van meer ruimte door bedrijfsverplaatsing wenselijk zou kunnen zijn. In dat kader is besloten een bedrijf in de verkenning op te nemen welke is gelegen buiten het RKP maar wel ruimte kan maken voor andere bedrijven met cultuurgronden in het RKP. Dit bedrijf is vervolgens benaderd en geïnterviewd. De resultaten van dat interview zijn meegenomen in deze toekomstverkenning. In totaal zijn hierdoor 19 bedrijven benaderd en geïnterviewd.

De resultaten van de interviews zijn in hoofdstuk 3 van deze verkenning verwerkt en nader geanalyseerd. Op basis van deze analyse zijn conclusies getrokken en worden aanbevelingen gedaan. Deze conclusies en aanbevelingen zijn in hoofdstuk 4 van deze verkenning opgenomen.

Op basis van de gegevens uit het onderzoek is een conceptrapportage opgesteld. De conceptrapportage is op 17 maart 2017 besproken met vertegenwoordigers van de agrarische sector en leden van de projectgroep. Vervolgens is het eindrapport opgesteld. Deze rapportage wordt medio april 2017 in een gezamenlijke bijeenkomst gepresenteerd aan de opdrachtgever, de projectgroep en aan de agrariërs die deelgenomen hebben aan de interviews.

3. Resultaten van de interviews

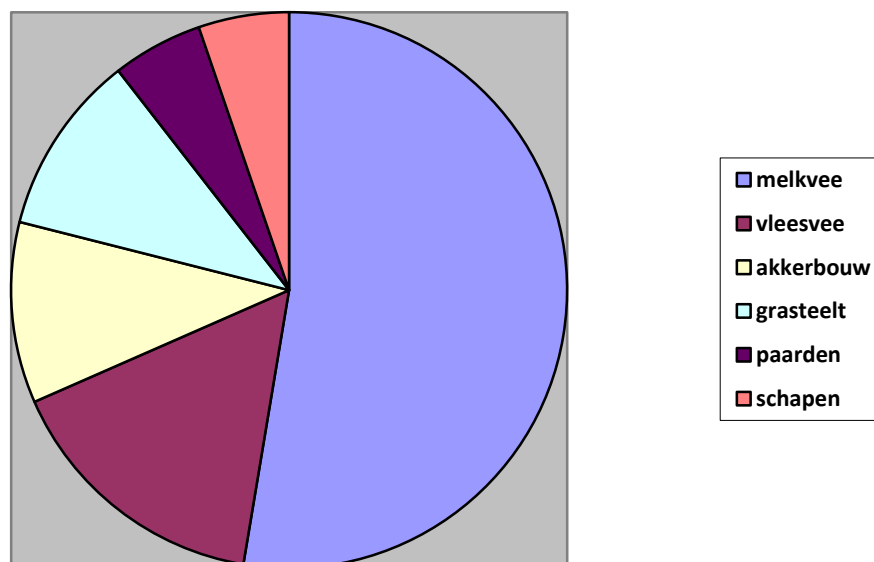
Bedrijfstype

De 19 bezochte bedrijven zijn onderverdeeld in zes hoofdcategorieën van bedrijfstype. Een aantal bedrijven is in meerdere categorieën actief. Voor de verdeling is uitgegaan van de belangrijkste agrarische hoofdtak van het bezochte bedrijf. De verdeling is weergegeven in onderstaand tabel 1 en diagram 1.

De 19 bezochte bedrijven zijn op basis hiervan onderverdeeld in de volgende bedrijfstypen:

melkvee	vleesvee	akkerbouw	grasteelt	paarden	schapen	
10	3	2	2	1	1	19
52,6%	15,8%	10,5%	10,5%	5,3%	5,3%	100%

Tabel 1 overzicht bedrijfstypen

Cirkeldiagram 1 overzicht bedrijfstypen

Grondgebruik

De gebruikstitels door de 19 bezochte bedrijven van de cultuurgrond bestaan uit eigendom, erfpacht, reguliere pacht, geliberaliseerde pacht, grondgebruikersverklaring en mondeling gebruik. Hieronder volgt een korte toelichting van de verschillende gebruikstitels in dit gebied:

- eigendom:
 - o gebruiker is eigenaar van de grond;
- erfpacht:
 - o gebruiker heeft een zakelijk recht de grond te gebruiken voor een periode van 26 jaar of langer;

- reguliere pacht:
 - o gebruiker heeft een persoonlijk recht de grond te gebruiken voor een wettelijke periode van zes jaar. Na afloop van deze periode wordt het recht automatisch verlengd met een periode van zes jaar;
- geliberaliseerde pacht:
 - o gebruiker heeft een persoonlijk recht de grond te gebruiken voor een overeengekomen periode van zes jaar of korter. Dit gebruik eindigt van rechtswege;
- grondgebruikersverklaring:
 - o gebruiker heeft een persoonlijk recht de grond te gebruiken voor een onderling overeengekomen periode middels een schriftelijke overeenkomst;
- mondeling gebruik:
 - o gebruiker heeft een persoonlijk recht de grond te gebruiken voor een onderling afgesproken periode.

In deze verkenning is een onderverdeling gemaakt tussen gronden die op basis een titel *langdurend* worden gebruikt en gronden die op basis van een titel *kortdurend* worden gebruikt:

- langdurend:
 - o eigendom, erfpacht en reguliere pacht;
- kortdurend:
 - o geliberaliseerde pacht, gebruikersverklaring, mondeling gebruik.

Opmerking: de cultuurgrond welke op basis van een titel kortdurend in gebruik zijn bij de bezochte bedrijven, zijn feitelijk al jarenlang bij dezelfde bedrijven in gebruik. Dit gebruik wordt telkens gecontinueerd. De bezochte bedrijven hebben zich hierop ingesteld waardoor het gebruik van deze cultuurgronden een belangrijk onderdeel uitmaakt van de bedrijfsvoering.

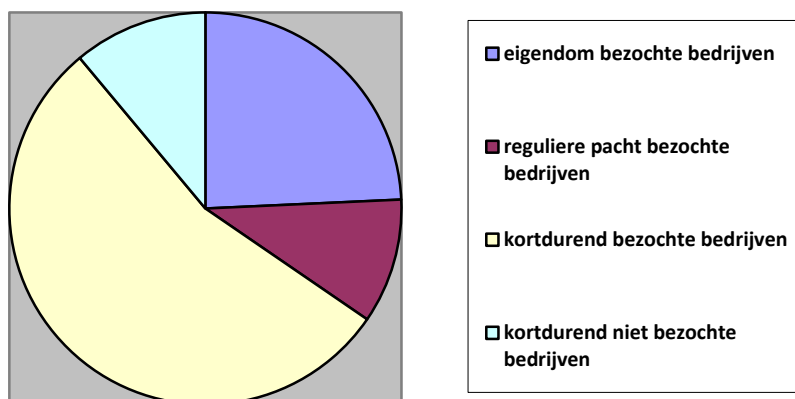
Naast de bovenstaande onderverdeling van de gebruikstitels is tevens een onderverdeling gemaakt in het “feitelijk gebruik” van de cultuurgrond. Deze onderverdeling bestaat uit twee onderdelen, waarbij verder nog onderscheid gemaakt kan worden tussen gras- en bouwland. De twee onderdelen zijn:

- regulier agrarisch gebruik:
 - o onder regulier agrarisch gebruik wordt in deze verkenning verstaan een gebruik ten behoeve van gangbaar landbouwkundig productiegebruik van gras- en/of bouwland;
- agrarisch gebruik met beperkingen:
 - o onder agrarisch gebruik met beperkingen wordt in deze verkenning verstaan een agrarisch gebruik met beperking ten opzichte van een regulier agrarisch gebruik, opgelegd ten behoeve van onder andere: onderhoud (dijken), natuur- en landschapsbeheer. Deze beperking kan zijn opgelegd door de eigenaar of door de overheid. Ook kan een gebruiker vanwege subsidiemogelijkheden zelf voor het opleggen van één of meerdere beperkingen hebben gekozen. De gronden in het RKP welke voor agrarisch gebruik met beperkingen worden gebruikt bestaan hoofdzakelijk uit grasland. Deze gronden tellen, behoudens enkele uitzonderingen, tevens mee voor de mestboekhouding.

Opmerking: door beleid en regelgeving waaronder de amvb “grondgebonden groei melkveehouderij” zal de behoefte aan cultuurgrond vanuit de melkveehouderij verder toenemen. Op grond van deze amvb kan bij het merendeel van de melkveebedrijven een groei van de veestapel alleen plaatsvinden indien deze groei met extra cultuurgrond wordt gecompenseerd. Dit geldt ook bij een autonome groei.

De grens van het RKP ligt op de binnentoe van de primaire waterkering. Op basis van de verkregen informatie uit de interviews, de bekendheid met het gebied en de informatie op de site www.boerenbunder.nl is een inventarisatie gemaakt van het aantal hectares cultuurgrond gelegen in het RKP en is tevens een onderverdeling tussen gras- en bouwland gemaakt. In het RKP ligt circa 515 hectare cultuurgrond waarvan 451 hectare bestaat uit grasland en 64 hectare uit bouwland. De 19 bezochte bedrijven hebben hiervan 458 hectare in gebruik. De overige 57 hectare in het RKP wordt gebruikt door de niet bezochte bedrijven. Twee van de 19 bezochte bedrijven liggen met hun bedrijfsgebouwen binnen de grens van het RKP.

In diagram 2 en tabel 2 wordt de onderverdeling van de verschillende gebruikstitels weergegeven.

Cirkeldiagram 2 overzicht gebruikstitels cultuurgrond in RKP

eigendom bezochte bedrijven	regulier pacht bezochte bedrijven	kortdurend bezochte bedrijven	kortdurend niet bezochte bedrijven	
125 ha.	53 ha.	280 ha.	57 ha.	515 ha.
24,3%	10,3%	54,3%	11,1%	100%

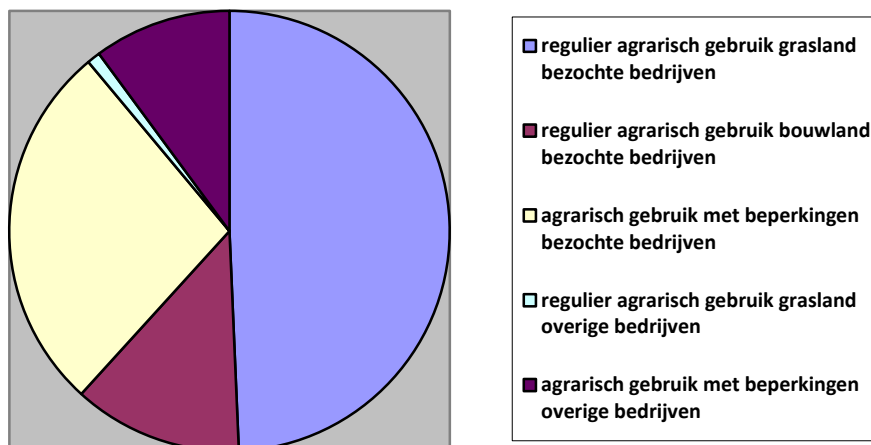
Tabel 2 overzicht gebruikstitels cultuurgrond in RKP

Opmerking: het aandeel kortdurend gebruik in het RKP bedraagt circa 65,4% van alle cultuurgrond in het RKP.

In tabel 3 en diagram 3 wordt de onderverdeling van het feitelijk gebruik weergegeven, waarbij tevens een onderverdeling tussen regulier gebruik van gras- en bouwland is gemaakt.

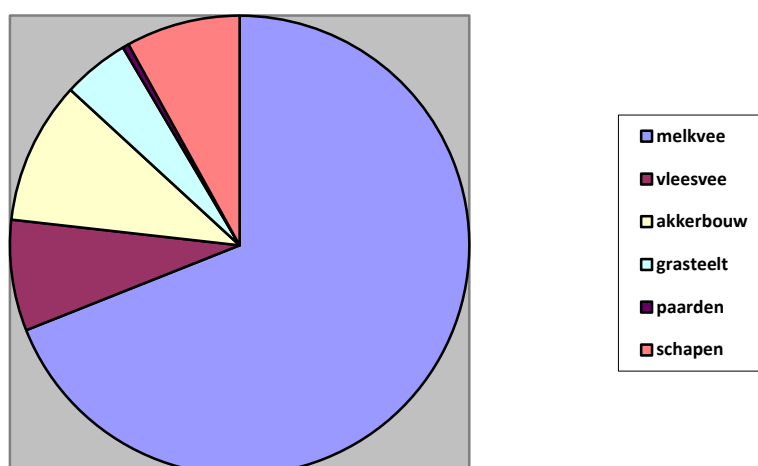
regulier agrarisch gebruik grasland bezochte bedrijven	regulier agrarisch gebruik bouwland bezochte bedrijven	agrarisch gebruik met beperkingen bezochte bedrijven	regulier gebruik grasland niet bezochte bedrijven	agrarisch gebruik met beperkingen niet bezochte bedrijven	
254 ha.	64 ha.	140 ha.	5 ha.	52 ha.	515 ha.
49,3%	12,4%	27,2%	1%	10,1%	100%

Tabel 3 overzicht feitelijk gebruik cultuurgrond in RKP

Cirkeldiagram 3 overzicht feitelijk gebruik cultuurgrond in RKP

In diagram 4 en tabel 4 wordt de verdeling van de cultuurgrond in het RKP van de bezochte bedrijven per bedrijfstype weergegeven.

Cirkeldiagram 4 overzicht gebruik cultuurgrond in het RKP per bedrijfstype

melkvee	vleesvee	akkerbouw	grasteelt	paarden	schapen	
309 ha.	35 ha.	45 ha.	21 ha.	12 ha.	36 ha.	458 ha.
67,5%	7,6%	9,8%	4,6%	2,6%	7,9%	100%

Tabel 4 overzicht gebruik cultuurgrond in RKP per bedrijfstype

Opmerking: de melkveehouderij is met 309 hectare cultuurgrond in het RKP de grootste gebruiker van cultuurgrond in het RKP. Drie van de bezochte melkveebedrijven zijn voor het beweiden van hun melkkoeien volledig afhankelijk van de cultuurgrond in het RKP. Deze drie bedrijven hebben (het overgrote deel van) hun huiskavel in het RKP liggen (vooral aan de linkeroever van de IJssel).

De 19 bezochte bedrijven hebben totaal circa 1.350 hectare cultuurgrond in gebruik. Hiervan ligt 458 hectare in het RKP, een aandeel van circa 33,9% op het totale gebruik van cultuurgrond door de bezochte bedrijven. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:

- 0 tot 25% 6 bedrijven;
- 25 tot 50% 9 bedrijven;
- 50 tot 75% 2 bedrijven;
- 75 tot 100% 2 bedrijven.

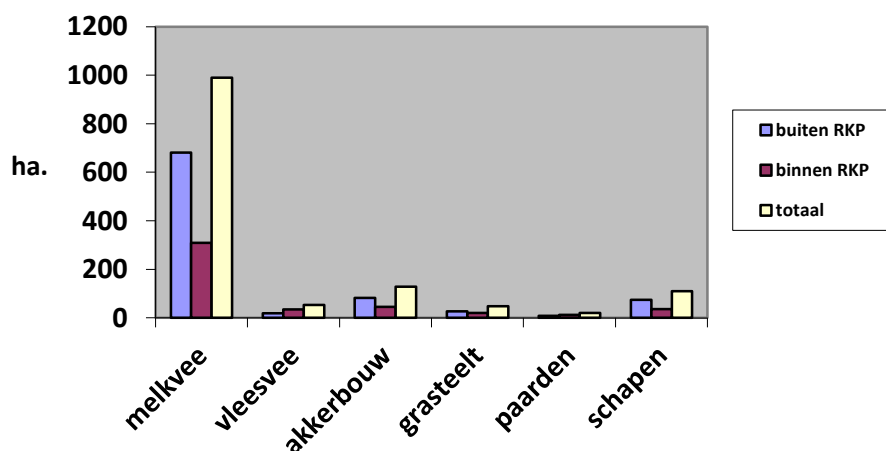
De 10 bezochte melkveebedrijven hebben 156 hectare kortdurend in gebruik in het RKP. Een aandeel van gemiddeld circa 15,8% van het totaal areaal van 990 hectare aan cultuurgrond in gebruik bij de bezochte melkveebedrijven. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:

- 0 tot 15% 7 bedrijven;
- 15 tot 30% 2 bedrijven;
- 30 tot 45% 0 bedrijven;
- 45 tot 60% 1 bedrijf.

De negen overige bezochte bedrijven hebben 124 hectare kortdurend in gebruik in het RKP. Een aandeel van gemiddeld circa 34,4% van het totaal areaal van 360 hectare aan cultuurgrond in gebruik bij de overige bezochte bedrijven. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:

- 0 tot 15% 2 bedrijven;
- 15 tot 30% 1 bedrijf;
- 30 tot 45% 4 bedrijven;
- 45 tot 60% 0 bedrijven;
- 60 tot 75% 1 bedrijf;
- 75 tot 90% 1 bedrijf.

In grafiek 1 en tabel 5 wordt een overzicht van het totale gebruik van cultuurgrond van de bezochte bedrijven per bedrijfstype weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt tussen gebruik van cultuurgrond buiten en binnen het RKP.

Grafiek 1 overzicht totale gebruik cultuurgrond met onderscheid tussen buiten en binnen het RKP per bedrijfstype
Rapportnummer: 990338r01

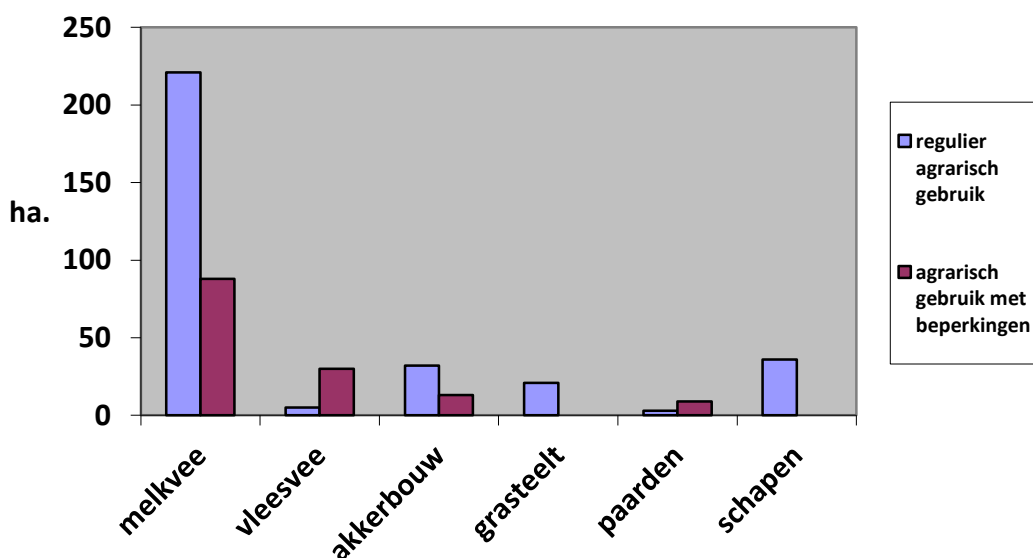
	melkvee	vleesvee	akkerbouw	grasteelt	paarden	schapen	totaal
gebruik cultuurgrond buiten RKP	681 ha.	19 ha.	83 ha.	27 ha.	8 ha.	74 ha.	892 ha.
gebruik cultuurgrond binnen RKP	309 ha.	35 ha.	45 ha.	21 ha.	12 ha.	36 ha.	458 ha.
totaal	990 ha.	54 ha.	128 ha.	48 ha.	20 ha.	110 ha.	1.350 ha.

Tabel 5 overzicht totale gebruik cultuurgrond met onderscheid tussen buiten en binnen het RKP per bedrijfstype

In tabel 6 en grafiek 2 wordt de verdeling van het gebruik van de cultuurgrond in het RKP tussen regulier agrarisch gebruik en agrarisch gebruik met beperkingen van de bezochte bedrijven per bedrijfstype weergegeven.

	melkvee	vleesvee	akkerbouw	grasteelt	paarden	schapen	totaal
regulier agrarisch gebruik	221 ha.	5 ha.	32 ha.	21 ha.	3 ha.	36 ha.	318 ha.
	48,3%	1,1%	7,0%	4,6%	0,6%	7,9%	69,5%
agrarisch gebruik met beperkingen	88 ha.	30 ha.	13 ha.		9 ha.		140 ha.
	19,2%	6,6%	2,8%	0,0%	1,9%	0,0%	30,5%
totaal	309 ha.	35 ha.	45 ha.	21 ha.	12 ha.	36 ha.	458 ha.

Tabel 6 overzicht gebruik cultuurgrond in RKP per bedrijfstype

Grafiek 1 overzicht gebruik cultuurgrond in RKP per bedrijfstype

In tabel 7 wordt de onderverdeling tussen regulier agrarisch gebruik en agrarisch gebruik met beperkingen weergegeven.

regulier agrarisch gebruik bezochte melkveebedrijven	agrarisch gebruik met beperkingen bezochte melkveebedrijven	
845 ha.	145 ha.	990 ha.
85,4%	14,6%	100%
regulier agrarisch gebruik overige bezochte bedrijven	agrarisch gebruik met beperkingen overige bezochte bedrijven	
283 ha.	77 ha.	360 ha.
78,6%	21,4%	100%

Tabel 7 overzicht onderverdeling tussen regulier agrarisch gebruik en agrarisch gebruik met beperkingen

De 10 bezochte melkveebedrijven hebben in totaal 145 hectare agrarisch gebruik met beperkingen in gebruik. Een aandeel van gemiddeld circa 14,6% van het totaal areaal van 990 hectare aan cultuurgrond in gebruik bij de 10 bezochte melkveebedrijven. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:

- 0 tot 10% 5 bedrijven;
- 10 tot 20% 3 bedrijven;
- 20 tot 30% 0 bedrijven;
- 30 tot 40% 2 bedrijf.

Opmerking: uit de interviews is gebleken dat een aandeel van 10% beheersgras in te passen is binnen de beweiding en het rantsoen van de melkveebedrijven. De voederwaarde van beheersgras is laag en is daarom niet geschikt voor melkkoeien. Beheersgras kan vanwege de lage voederwaarde enkel in combinatie met productieg gras benut worden voor jongvee en droogstaande melkkoeien. Vanwege de mestwetgeving en veebezetting accepteren bedrijven een hoger percentage beheersgras. Deze gronden tellen dan mee voor de mestboekhouding.

De negen overige bezochte bedrijven hebben 77 hectare agrarisch gebruik met beperkingen in gebruik in het RKP. Een aandeel van gemiddeld circa 21,4% van het totaal areaal van 360 hectare aan cultuurgrond in gebruik bij de overige bezochte bedrijven. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:

- 0 tot 25% 6 bedrijven;
- 25 tot 50% 0 bedrijven;
- 50 tot 75% 0 bedrijven;
- 75 tot 100% 3 bedrijven.

Opmerking: uit de interviews is gebleken dat een uitbreiding van het aandeel beheersgras voor een deel van deze bezochte bedrijven geen probleem is. Met name de vleesveebedrijven kunnen meer beheersgras gebruiken voor het beweiden van vleesvee, waaronder zoogkoeien, en het winterrantsoen voor deze dieren.

Bedrijfsomvang

Voor de bedrijfsomvang van de 19 bezochte bedrijven wordt een onderverdeling gemaakt tussen melkveebedrijven en de overige veebedrijven. Voor de bedrijfsomvang van de akkerbouw- en grasteeltbedrijven wordt verwezen naar tabel 5.

In tabel 8 wordt de omvang van de bezochte melkveebedrijven weergegeven.

range melkkoeien	aantal melkveebedrijven	aantal melkkoeien
0 t/m 100	3	265
101 t/m 200	4	660
201 en meer	3	932
totaal		1.857
gemiddeld		186
landelijk gem.		97

range hectares	aantal melkveebedrijven	aantal hectares
0 t/m 100	6	422
101 t/m 200	3	364
201 en meer	1	204
		990
		99

Tabel 8 overzicht omvang bezochte melkveebedrijven

In tabel 9 wordt de omvang van de overige bezochte veebedrijven weergegeven.

range aantal stuks vee	aantal bedrijven	aantal stuks vee
0 t/m 25	1	12 vleesvee
		12 paarden
	1	15 paarden
26 t/m 50	2	84 vleesvee
201 en meer	1	550 schapen
		30 jongvee

range hectares	aantal bedrijven	aantal hectares
0 t/m 100	4	74
101 t/m 200	1	110
201 en meer		

Tabel 9 overzicht omvang overige bezochte veebedrijven

Nevenactiviteiten

Onder nevenactiviteiten wordt in deze verkenning verstaan: een tweede activiteit of een tweede tak naast de agrarische hoofdtak van het bedrijf. Van de 19 bezochte bedrijven zijn er zeven bedrijven met een nevenactiviteit.

In tabel 10 worden de verschillende nevenactiviteiten en het aantal bedrijven weergegeven.

nevenactiviteit	aantal bedrijven
akkerbouw	2
zuivelbereiding en landwinkel	1
educatie en groepsonvangsten	1
pluimvee	1
foeragehandel, stalling en onroerende zaken	2

Tabel 10 overzicht nevenactiviteiten

Rechtsvorm

In tabel 11 wordt de rechtsvorm van de bezochte bedrijven weergegeven.

rechtsvorm	aantal bedrijven
eenmansbedrijf	6
maatschap	9
vennootschap onder firma	4

Tabel 11 overzicht rechtsvorm

Bedrijfsopvolging

In tabel 12 wordt per bedrijfstype het aantal bedrijven van de 19 bezochte bedrijven met een bedrijfsopvolger weergegeven. Bedrijfsopvolging in de agrarische sector vindt hoofdzakelijk plaats binnen de familie, van ouders op kinderen. Voordat het bedrijf wordt overgedragen, werkt de bedrijfsopvolger doorgaans een langere periode mee in het bedrijf van de overdrager. Een termijn van meer dan vijf jaar voor de overdracht is hierbij niet ongebruikelijk. In tabel 11 is een periode van vijf jaar aangehouden waarbij voor de bezochte bedrijven sprake is van concrete bedrijfsopvolging.

bedrijfstype	aantal bedrijven
melkvee	6
vleesvee	1
schapen	1
paarden	1
totaal	9

Tabel 12 overzicht aantal bezochte bedrijven met een bedrijfsopvolger

Opmerking: bij een aantal van de bezochte bedrijven is sprake van jonge ondernemers waardoor bedrijfsopvolging nog niet aan de orde is.

Toekomstplannen

De bezochte bedrijven is gevraagd naar hun toekomstplannen en naar de toekomstplannen van de bedrijfsopvolger, indien aanwezig. De bezochte bedrijven hebben verschillende plannen aangedragen, zoals: gezinsbedrijf blijven, benutten stalcapaciteit, uitbreiding nevenactiviteiten met een terras en een informatiepunt, afbouwen of stoppen, bedrijf door ontwikkelen door groei in bijvoorbeeld grond waaronder meer begrazing en beheer van natuurterreinen, gebouwen en vee. De aangedragen plannen zijn in deze verkenning onderverdeeld in vier categorieën, waarbij een bedrijf in meerdere categorieën kan vallen. Als voorbeeld: een bedrijf kan uitbreiden in grond en tevens een nevenactiviteit opzetten. De vier categorieën zijn:

- bedrijf continueren en/of optimaliseren;
- uitbreiden of opzetten van een nevenactiviteit;
- uitbreiden bedrijf, grond, gebouwen en vee;
- binnen vijf jaar afbouwen of stoppen.

In tabel 13 is een opsomming van de toekomstplannen per categorie weergegeven.

categorie	aantal bedrijven
continueren en/of optimaliseren	10
uitbreiden of opzetten van een nevenactiviteit	3
uitbreiden bedrijf, grond, gebouwen en vee	8
Binnen vijf jaar afbouwen of stoppen	2

Tabel 13 overzicht toekomstplannen

Ontwikkelingsmogelijkheden en –richting

De bezochte bedrijven is gevraagd naar hun visie op de ontwikkelingsmogelijkheden en -richtingen. Zij hebben verschillende mogelijkheden en ontwikkelrichtingen voorgesteld, te weten: beheer natuurgronden, uitbreiding nevenactiviteiten, bedrijfsuitbreiding, bevordering recreatie en beleving uiterwaarden. Ook zijn er bedrijven die wel mogelijkheden zien, maar deze niet concreet hebben gemaakt. Tot slot is er een aantal bedrijven waarbij hooguit sprake van een autonome ontwikkeling zal zijn. Deze bedrijven zullen hun bedrijf op-to-date houden. De aangedragen mogelijkheden en richtingen zijn in deze verkenning onderverdeeld in vijf categorieën:

- autonome ontwikkeling / up-to-date houden;
- wel, echter niet concreet;
- wel, uitbreiding nevenactiviteit;
- wel, uitbreiding bedrijf;
- wel, uitbreiding beheer natuurgronden.

In tabel 14 is een opsomming van de ontwikkelingsmogelijkheden en –richting per categorie weergegeven.

categorie	aantal bedrijven
autonome ontwikkeling / up-to-date houden	9
wel, echter niet concreet	2
wel, uitbreiding nevenactiviteit	2
wel, uitbreiding bedrijf	3
wel, uitbreiding beheer natuurgronden	3

Tabel 14 overzicht ontwikkelingsmogelijkheden en -richting

Bedrijfsverplaatsing

De bezochte bedrijven zijn gevraagd naar de bereidheid van bedrijfsverplaatsing. In onderstaande tabel 15 is de bereidheid van bedrijfsverplaatsing weergegeven.

bedrijfstype	aantal	bereidheid
bezochte melkveebedrijf	3	onder voorwaarden aanwezig
overige bezochte bedrijven	0	
totaal	3	

Tabel 15 overzicht bereidheid bedrijfsverplaatsing
Rapportnummer: 990338r01

Behoefte en mogelijkheden cultuurgrond

De bezochte bedrijven is gevraagd naar de behoefte en de mogelijkheden aan cultuurgrond. Uit de interviews blijkt dat er een onderverdeling kan worden gemaakt in drie categorieën. Deze categorieën zijn:

- wel behoefte, geen mogelijkheden;
- wel behoefte, wel mogelijkheden;
- geen behoefte, geen mogelijkheden.

Opmerking: uit de interviews blijkt dat de bedrijven die geen mogelijkheden zien, verwachten dat er geen cultuurgrond zal vrijkomen of beschikbaar zal zijn.

De door de bezochte bedrijven aangedragen mogelijkheden voor cultuurgrond bestaan uit:

- bedrijfsverplaatsing;
- beweiden en beheer natuurgronden;
- grond met agrarisch gebruik met beperkingen omzetten naar regulier agrarisch gebruik.

In tabel 16 zijn de behoefte en de mogelijkheden per categorie weergegeven.

categorie	aantal bedrijven
wel behoefte, geen mogelijkheden	8
wel behoefte, wel mogelijkheden	3
geen behoefte, geen mogelijkheden	8

Tabel 16 overzicht behoefte en mogelijkheden cultuurgrond

Kavelruil

De bezochte bedrijven is gevraagd naar de behoefte aan kavelruil en naar ideeën over verkaveling van gronden binnen het RKP. Uit de interviews blijkt dat 8 van de 19 bezochte bedrijven behoefte aan kavelruil heeft. Een aantal van deze bedrijven heeft ook ideeën over de verkaveling. Deze ideeën zijn:

- een verkaveling met Natuurmonumenten waarbij voor cultuurgrond geschikte natuurgronden geruild worden met minder geschikte cultuurgronden;
- een verkaveling met landgoed Biljoen en andere agrariërs in het RKP.

Gevolgen

De bezochte bedrijven is gevraagd of zij gevolgen voor hun bedrijf en hun bedrijfsvoering verwachten vanwege de plannen in (de omgeving van) het rivierklimaatpark en zo ja, welke. Uit de interviews blijkt dat 13 van de 19 bezochte bedrijven gevolgen verwacht voor hun bedrijf of bedrijfsvoering. Het betreft de volgende gevolgen:

- meer ganzenschade;
- hogere natuurdruk;
- meer kwelwater;
- verlies van cultuurgrond;
- meer druk op de grondmarkt;
- hogere onkruiddruk;
- overlast overstromingen vanwege kadeverlaging Velperwaarden en Koppenwaard;
- beperking bedrijfsuitbreiding vanwege de Wet Natuurbescherming en de PAS, als gevolg van nieuwe natuurdoeltypen in het RKP;
- verlies van eiwitrijk gras door toename beheersgras;
- verspreiding Neospora door loslopende honden;
- afval, achtergelaten door (ongewenste) wandelaars.

Kansen

De bezochte bedrijven is gevraagd of zij kansen zien voor hun bedrijf op het gebied van hoogwaterveiligheid, recreatie en of natuur en zo ja, welke. Uit de interviews blijkt dat 7 van de 19 bezochte bedrijven hiervoor kansen ziet. Deze kansen zien op recreatie en natuur. Een aantal agrariërs ziet kansen voor recreatie en toerisme door het gebied toegankelijker te maken voor het publiek, onder meer door de aanleg van struinpaden. De overige agrariërs zien kansen in het beweiden en beheren van natuurgronden en de teelt glanshaverhooiland.

Overige punten

In het interview zijn de bezochte bedrijven in de gelegenheid gesteld nog andere punten naar voren te brengen. Bijna alle bezochte bedrijven hebben hiervan gebruik gemaakt. De punten die naar voren zijn gebracht zijn:

- negatieve houding van een deel van de bedrijven ten opzichte van struinpaden. Dit onder meer vanwege loslopende honden, rondslingerend afval (blikjes e.d.), het open laten staan van hekken en het doorknippen van afrasteringen;
- het gebruik van de zomerdijken als wandel en fietsroute;
- de zorg voor goede afrasteringen;
- het weren van scooters en mountainbikers uit het gebied;
- het scheiden van fiets- en landbouwverkeer;
- het stoppen met het omzetten van agrarische gronden naar natuur; de natuurdoelen in het gebied zijn grotendeels gerealiseerd;
- het behouden van de kwalitatief goede cultuurgronden in de Velperwaarden en de Koppenwaard voor regulier agrarisch gebruik;
- verschralen heeft geen effect door de aanvoer van sediment als gevolg van hoogwater;
- handhaven van de reguliere landbouw in het gebied;
- bij het maken van de plannen goed gebruik maken van de gebiedskennis van de agrarische bedrijven in het gebied;
- realiseren van natuur juist op gronden die niet geschikt zijn voor de landbouw;
- zorgen dat het aandeel beheersgras in het RKP voor de melkveehouderij niet te groot wordt;
- nadenken over de behoefte aan natuurgrond in het RKP voor de agrarische sector;
- proberen om het huidige rivierenlandschap met koeien in de wei intact te laten. Dit draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit van het RKP;
- het voorkomen van onomkeerbare situaties en wachten met het inrichten van de gronden van Natuurmonumenten;
- meer structuur brengen in de afspraken over het gebruik van de gronden van RWS / Rijksvastgoedbedrijf door de huidige gebruikers;
- eerbiedigen van de afspraken uit het convenant Velperwaarden;
- het betrekken landgoed Biljoen bij het RKP.

4. Conclusies en aanbevelingen

Conclusie melkveehouderij

Voor de melkveehouderij zijn de volgende conclusies van belang:

1. De bezochte melkveebedrijven hebben veruit de meeste cultuurgrond in het RKP in gebruik, te weten 309 hectare van de in totaal aanwezige 515 hectare. De omvang van het areaal cultuurgrond van de bezochte melkveebedrijven ligt gemiddeld op 99 hectare. De veestapel van die bedrijven bedraagt gemiddeld 186 melkkoeien per bedrijf en komt hiermee ver boven het landelijk gemiddelde uit van 97 melkkoeien per bedrijf. De melkveehouderij is zeer sterk vertegenwoordigd in en rondom het RKP en heeft hierdoor een groot belang in het RKP.
2. Een belangrijk aandeel, gemiddeld circa 31%, van het totaal areaal van 990 hectare van de bezochte melkveebedrijven ligt in het RKP. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:
 - 0 tot 25% 5 bedrijven;
 - 25 tot 50% 4 bedrijven;
 - 50 tot 75% 0 bedrijven;
 - 75 tot 100% 1 bedrijf.

De melkveehouderij is in belangrijke mate afhankelijk van de cultuurgronden gelegen in het RKP.

3. Het aandeel kortdurend gebruik in het RKP op het totaal areaal aan cultuurgrond van de bezochte melkveebedrijven bedraagt gemiddeld circa 16%. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:
 - 0 tot 15% 7 bedrijven;
 - 15 tot 30% 2 bedrijven;
 - 30 tot 45% 0 bedrijven;
 - 45 tot 60% 1 bedrijf.Naarmate het areaal aan kortdurend gebruik toeneemt, neemt het risico voor de continuïteit van het agrarisch bedrijf navenant toe.
4. Het aandeel agrarisch gebruik met beperkingen op het totaal areaal aan cultuurgrond van de bezochte melkveebedrijven bedraagt gemiddeld circa 15%. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:
 - 0 tot 10% 5 bedrijven;
 - 10 tot 20% 3 bedrijven;
 - 20 tot 30% 0 bedrijven;
 - 30 tot 40% 2 bedrijf.

De helft van de bezochte melkveebedrijven heeft een veel hoger aandeel in gebruik.

5. De melkveehouderij is verhoudingsgewijs de grootste gebruiker van cultuurgronden gelegen in het RKP met een agrarisch gebruik met beperkingen.
6. De gronden in en rondom het RKP zijn voor de melkveehouderij een belangrijk middel van bestaan. Met name geldt dit voor de melkveebedrijven gelegen aan de noordzijde van de IJssel tussen de IJsselkop en Rheden. Zij zijn volledig afhankelijk van de cultuurgronden in het RKP en op het landgoed Biljoen. De melkveebedrijven gelegen aan de zuidzijde van de IJssel zijn minder afhankelijk van de cultuurgronden in het RKP. Echter, vanwege de druk op de grondmarkt in het Duivense Broek zal een gemis van deze cultuurgronden lastig kunnen worden gecompenseerd.
7. Van de 10 bezochte melkveebedrijven hebben zes bedrijven een opvolger. Dit komt overeen met het landelijk gemiddelde van 60% voor melkveebedrijven over 2016.

Conclusie overige bezochte bedrijven

Voor de overige bezochte bedrijven zijn de volgende conclusies van belang:

1. De overige bezochte bedrijven hebben 149 hectare cultuurgrond in gebruik in het RKP. De schapenhouderij is hierin sterk vertegenwoordigd, gevolgd door de akkerbouw en de vleesveehouderij.
2. Een belangrijk aandeel, gemiddeld circa 41%, van het totaal areaal van 360 hectare van de overige bezochte bedrijven ligt in het RKP. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:
 - 0 tot 25% 1 bedrijven;
 - 25 tot 50% 5 bedrijven;
 - 50 tot 75% 2 bedrijven;
 - 75 tot 100% 1 bedrijf.

De overige bezochte bedrijven zijn in belangrijke mate afhankelijk van de cultuurgronden gelegen in het RKP.

3. Het aandeel kortdurend gebruik in het RKP op het totaal areaal aan cultuurgrond van de overige bezochte bedrijven bedraagt gemiddeld circa 34%. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:
 - a. 0 tot 15% 2 bedrijven;
 - b. 15 tot 30% 1 bedrijf;
 - c. 30 tot 45% 4 bedrijven;
 - d. 45 tot 60% 0 bedrijven;
 - e. 60 tot 75% 1 bedrijf;
 - f. 75 tot 90% 1 bedrijf.

Naarmate het areaal aan kortdurend gebruik toeneemt, neemt het risico voor de continuïteit van het agrarisch bedrijf navenant toe.

4. Het aandeel agrarisch gebruik met beperkingen op het totaal areaal aan cultuurgrond van de overige bezochte bedrijven bedraagt gemiddeld 21%. Dit aandeel kan worden onderverdeeld in de volgende range:
 - a. 0 tot 25% 6 bedrijven;
 - b. 25 tot 50% 0 bedrijven;
 - c. 50 tot 75% 0 bedrijven;
 - d. 75 tot 100% 3 bedrijven.

Voor de bezochte vleesveebedrijven is uitbreiding van het aandeel beheersgras geen probleem.

5. Drie van de negen overige bezochte bedrijven is volledig afhankelijk de cultuurgrond die zij gebruiken in de Velperwaarden en het gebied gelegen aan de noordzijde van de IJssel vanaf de voormalige steenfabriek De Groot in Rheden tot aan De Steeg. Eén van de negen overige bezochte bedrijven is volledig afhankelijk van de cultuurgrond gelegen vanaf het regelwerk bij Westervoort tot aan de voormalige Veerweg in Westervoort. De afhankelijkheid van cultuurgrond in het RKP van de overige vijf bedrijven is beperkt.
6. Van de negen overige bezochte bedrijven hebben drie bedrijven een opvolger. Dit aantal ligt beduidend lager dan bij de melkveehouderij.

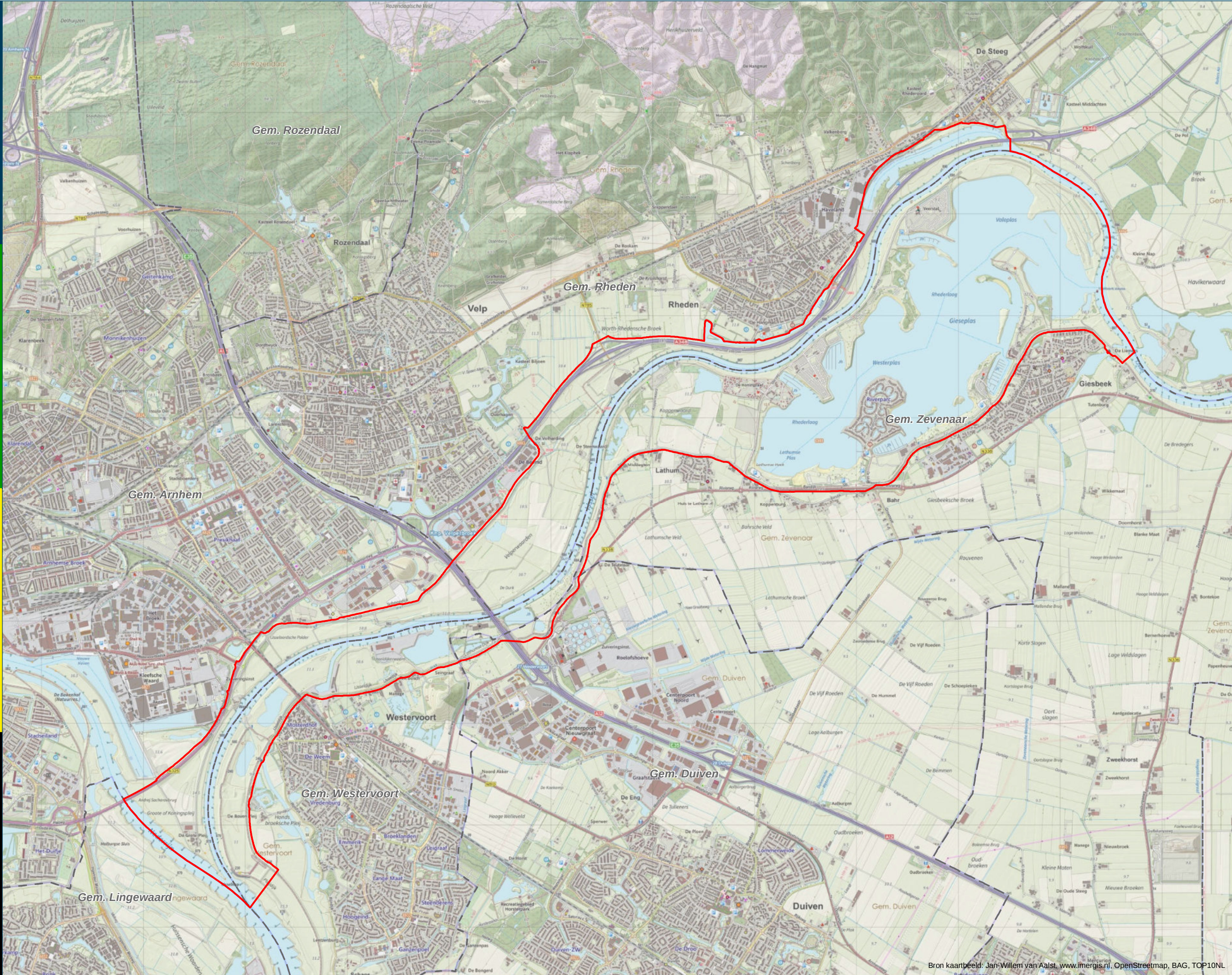
Algemene conclusie

1. 65,4% van de cultuurgrond in het RKP is kortdurend in gebruik gegeven. Dit geeft grote risico's voor de continuïteit van de bedrijven.
2. De cultuurgrond welke op basis van een titel kortdurend in gebruik zijn bij de bezochte bedrijven, zijn feitelijk al jarenlang bij dezelfde bedrijven in gebruik. Dit gebruik wordt telkens gecontinueerd. De bezochte bedrijven hebben zich hierop ingesteld waardoor het gebruik van deze cultuurgronden een belangrijk onderdeel uitmaakt van de bedrijfsvoering.
3. 69,5% van de cultuurgrond in het RKP wordt door de bezochte bedrijven regulier gebruikt.
4. Door beleid en regelgeving waaronder de amvb "grondgebonden groei melkveehouderij" zal de behoefte aan cultuurgrond vanuit de melkveehouderij verder toenemen. Op grond van deze amvb kan bij het merendeel van de melkveebedrijven een groei van de veestapel alleen plaatsvinden indien deze groei met extra cultuurgrond wordt gecompenseerd. Dit geldt ook bij een autonome groei. Tevens geldt de amvb voor bedrijven die momenteel meer fosfaat produceren dan in 2014 en die cultuurgrond moeten afstaan. Het verlies van die cultuurgrond dient op grond van deze amvb met andere cultuurgrond te worden gecompenseerd.
5. Uit de interviews is gebleken dat de behoefte aan cultuurgrond voor de bezochte bedrijven op basis van een autonome ontwikkeling en op basis van wet- en regelgeving verder zal toenemen.
6. Uit de interviews is gebleken dat bezochte bedrijven meer behoefte aan cultuurgrond hebben. Deze behoefte kan niet worden ingevuld met de vrijkomende cultuurgrond van stoppers in het gebied.

Aanbevelingen

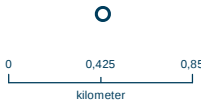
1. Maak bij het opstellen van de plannen gebruik van de gebiedskennis van de agrarische bedrijven in en rondom het gebied;
2. Zorg voor een realistisch toekomstperspectief voor de landbouw door het behouden van kwalitatief goede cultuurgronden voor regulier agrarisch gebruik voor de agrarische bedrijven in en rondom het RKP. Realiseer de natuur op gronden die minder schikt zijn voor de landbouw;
3. Betrek de agrarische bedrijven bij de inrichting van het gebied, waardoor verschillende functie op elkaar kunnen worden afgestemd;
4. Voorkom dat het aandeel beheersgras voor de melkveehouderij verder zal toenemen;
5. Houdt rekening met de mogelijkheden voor, en stimuleer waar mogelijk, (wettelijke) weidegang voor melkveebedrijven;
6. Betrek vanwege de verbetering van de landbouwstructuur in het RKP in ieder geval landgoed Biljoen bij het RKP;
7. Overweeg, vanwege de autonome groei van bedrijven, de mogelijkheid van bedrijfsverplaatsing voor het creëren van meer ruimte in het RKP;
8. Voor de continuïteit van de bezochte bedrijven is het verkrijgen van meer zekerheid over een bestendig gebruik van kortdurend gebruik van cultuurgronden belangrijk. Maak langdurige afspraken met de agrarische bedrijven over het kortdurend gebruik van cultuurgrond in het RKP. Maak verder afspraken met RWS / Rijksvastgoedbedrijf over een bestendig gebruik door de huidige gebruikers van de cultuurgrond van RWS / Rijksvastgoedbedrijf in het RKP;
9. Voorkom nieuwe gebruikers in het gebied gedurende het planproces en consolideer het kortdurend gebruik van de cultuurgrond in het RKP met huidige gebruikers;
10. Voorkom onomkeerbare situaties en wacht met het inrichten tot er een definitief plan ligt.

Bijlage
- gebiedskaart

Legenda

- plangebied IJsselpoort (versie 6)
- gemeenten
- Gelderland

Cartograaf: dhr. E. Mekenkamp
Projectnummer: 1606-0458_06-05
Datum: 17-10-2016